

31/7

57

JAPAN OCH VÄRLDEN:

FRAMTIDSPERSPEKTIV

DEMOKRATI och fred, dessa båda samtidens främsta honnorsord, förkunnas ingestades med större frekvens och energi, har ingestades större prestige än i Japan. De verkar inte så nöta, så vanemässigt använda som i många andra länder, där de sedan länge varit klangfraser i folklig propaganda och diplomatisk samfärd, de är ännu någorlunda fräscha i detta land, vars politik sedan uppbrottet ur medeltiden före det senaste årtiondet präglats av maktkoncentration hos ett fåtal och erövringskrig mot omvärlden. Det är demokrati och fred i vår, i västerländsk mening som alla utom ett litet fåtal menar: inte en "demokrati" som reellt är en diktatur i proletariats eller folks namn, inte en "fred" vars syfte är att skapa säkerhetskänsla hos motståndaren och därmed möjliggöra nya aggressiva aktioner.

Vad betyder detta, vilka utsikter ger det för framtiden? Att Japan snabbt och villigt godtagit demokratin, skriver en pessimistisk japansk publicist, beror inte på att folket längtat efter eller är moget för demokrati. Tvärtom, det visar endast att det japanska folket är lydigt och följsamt; det har rättat sig efter det segrande Västerlandets paroller lika subalternt och lojalt som tidigare efter den kejsarliga byråkratins befallningar. Demokratin i Japan saknar därför inte bara tradition utan också fast förankring i en bred opinion, den är inte en hållning utan endast en ny form av passivitet, den bygger inte på individualism och självständighet utan på anpassning och konformitet. Därför är demokratin bräcklig och dess framtid mörk. Andra, mera optimistiska, pekar på att demokratiska rörelser och tendenser redan före nederlaget framträtt i Japan och hävdar att en tids framgångsrik tillämpning av det nya statsskicket skall ge fasthet och stabilitet; vad som behövs är en anda av fritt bedömande och politisk aktivitet, och endast praktiken, vanan kan ge den.

Dessa tankegångar, som för övrigt inte är alldeles oförenliga, innehåller säkerligen båda ett mått av sanning. Det är ostridigt att det finns och länge funnits en grupp av övertygade demokrater i Japan, särskilt bland de intellektuella. Det är lika ostridigt att för massan av folket demokratin inte blivit en realitet, en personlig sak, på samma sätt som i de stater där frihet och folkstyrelse synes vara mest rotfast. I det hänseendet står Japan självfallet långt efter länder som de skandinaviska staterna, England och USA. Här föreligger, reellt sett, snarare ett experiment i uppfostran till demokrati än en fullt utbildad demokrati.

Viktigare än sådana något abstrakta spekulationer är att erinra om de förhållanden och krafter som kan anses befästa, respektive hota, den bestående ordningen.

"De stora romantiska fantasierna och de små slappa tankarna" över geografiskt-politiska temata behandlas i denna artikel, som också innehåller ett försök till prognos för den japanska demokratin. Därmed är Herbert Tingstens serie om Japan avslutad. Den har diskuterat historia (7, 9, 12 juni), kultur (17, 19, 22, 26, 28, 30 juni), demokrati (5, 7, 10, 12 juli) samt "Japan och världen" (26, 28 juli). Dessutom har Herbert Tingsten i söndagsläsningen (3 juni) givit en inledande översikt, "Turist i Japan", samt skildrat den japanska kvinnans ställning (15 juli).

Bakom den författning och de lagar som stadgar om medborgerlig frihet, allmän rösträtt och andra principer för styrelsen, ligger stora och viktiga reformer, vilka kan kallas demokratiska i den meningen att de ökar likställigheten och möjligheten till fri bedömning och därför stödjer folkstyrelsen i dess politiska gestaltning. Den väldiga utvidgningen av undervisningen på lägre och högre plan samt de ökade utsikterna för fattig ungdom att få intellektuell utbildning och att socialt avancera är en sådan central reform, likaså att kritik och självverksamhet i stället för lydnad och auktoritetstro blivit ledmotiv i uppfostran. Att kvinnorna blivit likställda med männen och även i praktiken är på väg till likställighet är en annan hörnsten i det nya systemet. Det är svårt att tro att inte dessa reformer på lång sikt skall försvåra en reaktion, en återgång till auktoritära metoder. I samma riktning verkar jordreformen, socialpolitiken, organisationsväsendets utveckling, ingreppen mot ekonomisk monopolism. De socialgrupper som var särskilt starkt anknutna till den gamla regimen har fått mindre inflytande eller ändrad inriktning. Den junta kring kejsaren som förut i avgörande situationer kunde fälla utslaget är upplöst, och kejsaren själv har, om också allmänt respekterad och ännu i många ögon halvt gudomlig, långt svagare auktoritet än förr. Militären, kejsardömetts fäste, existerar knappast längre, generalerna är pensionerade, och den lilla armé som nu finns framstår närmast som ett bihang till den forne fiendens krigsmakt; att en upprustning skulle ge officerarna samma prestige som före det stora nederlaget är osannolikt. De självägande bönder som jordreformen skapade kan inte lika lätt eggas till lydnad efter främmande land som sina i beroende och elände levande förfäder.

Men stark är Japans demokrati inte. Det mesta som utträttats efter kriget skedde under ockupationstiden, enligt segrarnas direktiv eller under deras inflytande, alltid med deras effektiva hjälp i genomförandet och den konkreta utformningen. Partiväsendet har i mycket liknat den fördemokratiska ordningen, med talrika skiftningar i form av klyvningar och sammanslagningar, med intriger och anklagelser för korruption, med personliga loj-

liteter mer än programmatiska bindningar. Den politiskt verkssamma gruppen står inte på en hög nivå; här är situationen, såvitt jag kan förstå, avgjort sämre än i den tyska demokrati som efterträtt nazismen. Antidemokratiska riktningar och tendenser finns, även om de för närvarande har ringa betydelse. Kommunisterna är de bäst organiserade och mest verksamma motståndarna till demokratin, men att de skulle segra utan en katastrofal förändring av det utrikespolitiska läget, en förändring som skulle drabba alla demokratier, synes i hög grad osannolikt. Då är det mera antagligt att reaktionära krafter småningom — särskilt om det kommunistiska hotet skärpes — tar ledningen inom konservatismen och att man steg för steg kommer närmare en auktoritär styrelse. I ett Japan som blir starkare, som uppvaktas från Öst och Väst, är det inte omöjligt att nationalistiska aspirationer, ackompanjerade av diktatursträvanden ånyo blir tongivande, att kejsare, militär, byråkrati, kapitalism söker vrida klockan tillbaka. Men det bör än en gång fastslås att det här är fråga om en möjlighet, inte om en sannolikhet.

I fråga om Japan är troligen stereotyperna, de traditionella och oreflekterade föreställningarna, särskilt framträdande i Västerlandet. Japan är avlägset och föga känt och samtidigt är det genom sina märkliga och stundom förfärande kraftyttringar mera observerat, mera "intressant" än andra länder i fjärran; därför har klichétänkandet här haft en förträfflig jordmån. Japan beundrades omåttligt för femtio år sedan såsom den första asiatiska, ja, icke västerländska, nationen att räkna med sedan många århundraden, som Tsarrysslands besegrare och de vita folks jämlike; det fördömdes lika omåttligt för tio år sedan i demokratierna, som på en gång representerande fascismen och en speciellt asiatisk ondska. Allmänna och skickliga fraser och beteckningar har myntats i dessa sammanhang, och man finner dem lika väl i politikernas uttalanden och i kvasivetenskapliga analyser som i vanligt folks resonemang — Hearn och Lotis idyller och körsbärsblommor, de skickliga och oveckliga, inför vilka kejsar Wilhelm talade om den gula faran, massmänniskorna, lydiga och lömska, som målades under år av

amerikansk krigspropaganda. Kas-
tas klichéer av denna art bort, är
åtminstone något vunnet.

Till de stora romantiska fan-
tasiernas och de små slappa tan-
karnas värsta bråte hör världs-
ideologierna i Europa, Asien, Ame-
rika, Sydamerika, Afrika — kan-
ske har Australien blivit försko-
nat. Tillverkningen av dessa ideo-
logier går till på övligt sätt;
verkligheten stympas för att pas-
sa spekulatören och infallet.
Europa blir halva Europa — det
geografiska begreppet Europa
minus England eller Ryssland el-
ler båda — jämte andra delar
av världen som förtjänar heders-
namnet; kanske blir Europa bara
ett vackert namn för den stat som
vill härska över Europa, Napo-
leons Frankrike eller Hitlers
Tyskland. Bildade asiater har i
Europa lärt sig denna teknik. Man

talar om Europa och Asien som
om det vore två bestämda, skilj-
aktiga och inom sig sammansvet-
sade områden. På den interna-
tionella presskonferensen i To-
kyo, som huvudsakligen omfatta-
de asiatiska tidningsrepresentanter,
saknades inte denna förgyllning
av "Asien", även om naturligtvis
varje enskild person i ett enskilt
samtal var klar på den magra rea-
liteten bakom bankettspråket.
Först är det emellertid de stora
nationerna, lystna att ange tonen
eller att härska, som med detta
lockrop kallar på skyddslingar el-
ler motiverar de svagas betvin-
gande. I dagens läge är det Ki-
na som talar om Asien, som sä-
ger sig vara Asien; för femton år
sedan var det Japan som anlade
den asiatiska kostymen.

Att Asien inte bildar en enhet
är om möjligt än klarare än att
Europa inte gör det: Japan, Kina,
Indien, Pakistan, Iran, Turkiet,
det är bara ordet Asien som är
det gemensamma; skilda kulturer,
skilda religioner, skilda ideolo-
gier, skilda språk, skilda "raser",
grannarna avskyr i regel varand-
ra, och de avsidensboende bryr
man sig inte om. I Japan har
dessa asiatiska föreställningar, ef-
ter allt att döma, för närvarande
ingen marknad. Här känner man
inte ens den torftiga gemenskap
med andra som Indien, Indone-
sien, Burma, Filippinerna och
ytterligare några stater kan åbe-
ropa, nämligen ett tidigare ko-
loniförhållande till Europa. Ja-
pan är, trots alla reservationer,
den mest västerländska av de
asiatiska staterna, och de analy-
ser och prognoser som bygger på
Japans karaktär av asiatisk stat
är i alldeles särskild grad för-
tjänta av tvivel och misstro.

HERBERT TINGSTEN

D • N

2/8 1956

Det spanska inbördeskriget

Den debatt som på några håll
i pressen börjat om det spanska
inbördeskriget för tjugu år se-
dan är ur flera synpunkter av
intresse. Den visar att det ännu
efter så lång tid är svårt att
med säkerhet och objektivitet
klarlägga ett historiskt händel-
seförlopp. Det spanska inbör-
deskriget har visserligen skild-
rats av en rad kompetenta för-
fattare, men det kan inte be-
stridas att i regel författarens
sympati för den ena eller den
andra sidan förleder honom att
åtminstone framhäva vissa si-
dor i skeendet och ställa andra
i skymundan. Debatten visar
därför också att det spanska in-
bördeskriget blivit något av en
myt: de föreställningar som de
stridande parterna och deras
sympatisörer gjorde sig om
kampen har ingått i hela deras
politiska åskådning, har blivit en
del av deras sätt att betrakta
även den samtida verkligheten.
Likväl borde det vara möjligt
att komma överens om en del
grundläggande fakta; sedan kan
tolkningen och värderingarna
av dem bli skiljaktiga.

Svenska Dagbladet var un-
der inbördeskriget ett av de
svenska organ som klart tog
parti för Franco. Ledmotivet i
tidningens uttalanden om kriget
var självfallet att Franco var ett
värn mot kommunismen. Mot
krigets slut fick denna tanke-
gång en speciell utformning;
gång på gång förklarades det
att den lyckligaste utgången
hade varit en snabb seger för
Franco, medan en snabb seger
för republikanerna betecknades
som farlig, därför att dessa —
sades det — skulle så skonings-
löst ha förföljt sina motstän-
dare. Detta resonemang, som
saknade all grund i fakta — ty
att nationalisternas hårdhet och
grymhet väl kunde mäta sig
med deras motståndares var
uppenbart —, utgjorde uppen-
barligen en betäckning för den
mera tvivelaktiga och oroande
uppfattningen att Francos se-

ger över den spanska demo-
kratien var värdefull.

Tjugu år senare går det kon-
servativa huvudorganet på i de
väsentliga samma linje. Men
lustigt nog har den teknisk
gestaltningen av denna linje
blivit annorlunda. Nu påstås
gång på gång att en seger "för
den mot slutet kommunist-
dominerade spanska folkfron-
ten" skulle ha varit förhatlig.
Rent logiskt är det en orimlig
tankegång, ty kommunisternas
väl inte dominerande, men myc-
ket starka inflytande inom den
republikanska riktningen i Spa-
nien inträdde först då Francos
seger var ofrånkomlig; att tänka
sig en republikansk seger i den-
na situation var helt uteslutet.
Men framför allt är det ju un-
derligt att klaga över den öka-
de makt som kommunismen
fick just under bekämpandet av
Francos uppror utan att be-
klaga själva detta uppror. Slut-
satsen, vare sig man önskar att
Franco skulle ha segrat genast
eller att han skulle segra just
då han segrade, blir emellertid
densamma: Det var bra att
Franco vann.

Den historieskrivning tidnin-
gen bjuder på för att komma
fram till den avgörande tesen är
under båda skedena lika färgad.
Man säger aldrig direkt att man
föredrar en fascistisk diktatur
framför en kommunistisk, än
mindre att man föredrar en fa-
scistisk diktatur framför en de-
mokrati med extremt radikala
eller socialistiska tendenser,
utan det hävdas eller antydes
att det var vänstersidan som
egentligen bar skulden till vad
som inträffade. Många små
förvanskningar — för att an-
vända detta ord, trots att det
kanske är fråga om ren okun-
nighet — presenteras i det sam-
manhanget. Under våren 1936,
efter republikanernas valseger,
förekom en rad våldsdåd på
båda sidor; man dröjer vid
våldsdåden från vänster, men
berör endast med lätt hand
våldsdåden från höger. Man
säger att den sittande spanska
regeringen var lierad med kom-
munisterna därför att kommu-
nisterna tillhörde den folkfront
som vann valsegern. Man på-
står att mordet på högerledaren
Sotelo ledde till upproret, men

9e. 10 k. 6 ul.

S: a 25

Juli